

УДК 300.3+301+930.1

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.4.13>

Добролюбська Юлія Андріївна

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри всесвітньої історії та методології наукиДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-3564-854X

ГЕНДЕРНА АНТИУТОПІЯ САЛЬВАДОРА ДЕ МАДАРІАГА

Антиутопія – це самостійний літературний жанр, який є предметом дискусій не лише літературознавців, але й філософів, мистецтвознавців та соціологів. За допомогою таких процесів, як глобалізація, урбанізація, модернізація технологій, та самого суспільства у ХХ столітті жанр «антиутопія» зміг виокремитися з-поміж інших літературних жанрів та стати «незалежним та стійким» поняттям у літературі. Поширеною є думка, що антиутопія «прив'язана» лише до ХХ століття, але це, звичайно ж, не так. Метою дослідження є філософський аналіз творчості Сальвадора де Мадаріага в контексті гендерної антиутопії ХХ століття.

Епоха кінця сьомого тисячоліття, зображена Мадаріага в романі «Священна жирафа», малює світ, населений тільки чорношкірими людьми. Біла раса давно вимерла, а Європа загинула в геологічному катаклізмі. Деякі науково-технічні та художні досягнення білих європейців, особливо англійців, не без глузування та іронії використовуються іноді чорною цивілізацією, яка повернулася до первісного родового матриархату. Але немає в цьому світі ні громадянського суспільства, ні свободи слова, і ніхто нічого не чув про демократію та права людини. Повне та безумовне домінування жінок у всіх найважливіших сферах культури забезпечує гуманність, порядок і життєву різноманітність. Усі соціальні, управлінські, економічні проблеми вже вирішені. Жодних класових, національних та релігійних конфліктів не існує. Про них іноді робляться наукові доповіді, причому вчені дами зазвичай вибачаються перед слухачами за те, що їм доводиться говорити про такі дивні нісенітниці, як стародавня наука другого або третього тисячоліття, юриспруденція, класова теорія, расизм, поділ влади, палата лордів, статистика, принцип свободи слова. Застосування двох своїх основних методів сатиричного зображення дало змогу Мадаріага висміяти всі сторони західної європейської культури та державного устрою. Філософська літературна спадщина Мадаріага варта набагато більшої уваги, ніж їй приділялося досі. Темі європейської єдності, національного характеру, вічних образів та нової антропології набувають нового й несподіваного звучання в контексті тих змін, які нині переживає світ.

Ключові слова: антиутопія, утопія, європейська єдність, архетип, дистонія, сатира, пародія.

Вступ. Нині антиутопія – це самостійний літературний жанр, який є предметом дискусій не лише літературознавців, але й філософів, мистецтвознавців та соціологів. За допомогою таких процесів, як глобалізація, урбанізація, модернізація технологій, та самого суспільства у ХХ столітті жанр «антиутопія» зміг виокремитися з-поміж інших літературних жанрів та стати «незалежним та стійким» поняттям у літературі. Поширеною є думка, що антиутопія «прив'язана» лише до ХХ століття, але це, звичайно ж, не так.

Метою дослідження є філософський аналіз творчості Сальвадора де Мадаріага в контексті гендерної антиутопії ХХ століття.

Методи та методологія. Ідеї антиутопії можна простежити в багатьох творах, зокрема «Державі» Платона та комедії «Жінки в народних зборах» Аристофана [1, с. 200]. Пізніше Дж. Свіфт у «Мандрах Гулливера» та Г. Уеллс у «Машині часу» також поширюють ідеї антиутопії та застерігають від створення ідеального суспільства. Таким чином, спостерігається поширення та використання основних ідей антиутопії, а сам розквіт цього жанру припадає на

XX століття. Саме в цей час починають активно проявлятися негативні тенденції у всіх сферах людського життя, а письменники починають відстоювати свою позицію в літературних творах. Так з'являються антиутопії Дж. Орвелла, О. Хакслі, Є. Замятіна. Вперше поняття «антиутопія» вжив Джон Стюарт Мілль у 1868 році у своїй парламентській промові. Таким чином, антиутопія не є новим поняттям для дослідників. Термін «антиутопія» був запропонований у 1952 році у праці «У пошуках утопії», авторами якої були Гленн Негл і Макс Патрік. Саме тоді антиутопія почала фігурувати як літературознавче поняття [2, с. 16]. Поняття «антиутопія» є досить суперечливим, і виникає багато запитань щодо визначення його природи, про що справедливо зазначає дослідник І. Пархоменко [3, с. 217–218].

Проблема виникнення та зв'язку антиутопії з утопією є досить актуальною в сучасних дослідженнях. Варто зазначити, що дослідники поділились на два табори: перші вважають, що антиутопія нерозривно пов'язана з утопією, інші ж доводять, що ці поняття є абсолютно протилежними. Зокрема, польська вчена Дж. Горончко вважає, що антиутопія є повною протилежністю утопії, бо «антиутопія представлена антиподом утопії, в котрій світ здавався ідеальним для існування будь-якого живого організму» [2, с. 17]. Схожої думки дотримуються літературознавці А. Смушкевіч та А. Невядомські. У спільній праці «Antyutopia, Encyklopedia Fantastyki» автори стверджують, що «антиутопія є полемікою ідей утопії про досконалий світ, часто виступає гострою, сатиричною реплікою на концепції, представлені в утопічних творах» [4, с. 26]. Водночас А. Смушкевіч зазначає, що «для підсилення критики утопії використовуються стилістичні засоби, серед яких сатира, пародія, гротеск, каламбур, гіперболізація» [4, с. 27]. Серед дослідників, що вивчають певний зв'язок між утопією та антиутопією, необхідно виділити польську дослідницю Г. Філіпковську. Вчена стверджує, що обидва жанри «критично ставляться до навколишньої дійсності, обидва її трансцендують, формують в іншому соціальному порядку, обидва ведуть, як наслідок, до трансформації реальності» [2, с. 17–18]. Г. Філіпковська доводить, що «антиутопія містить переконання про неможливість реалізації утопії, а також критику цілого жанру та головних ідей, оскільки спирається на аргумент, що будь-яка спроба реалізації утопічного бачення призводить до зміни на гірше» [2, с. 18]. Таким чином, в антиутопіях віра в реалізацію ідеалу є неможливою. Цікавою є думка української вченої Г. Сабат, яка твердить, що антиутопія розглядається як критичний погляд на прогрес [5, с. 113]. Насправді такий погляд є правдивим і підпадає під критерії антиутопії.

Якщо утопію називають Едемом на Землі, то антиутопія однозначно є загубленим раєм. Реалії, описані в антиутопіях, викликають страх та паніку. Панування тоталітаризму, вимушене мовчання та відсутність права на свободу думки та слова – ось провідні проблеми, які порушуються в антиутопіях. І до цих проблем додаються новостворені, які виникають у зв'язку з прогресом людства та технологій. Представники антиутопій не вірять у прогрес, проте не дають пустих обіцянок. Вони не ідеалізують життя на Землі, а застерігають нас від фатальних помилок людства. Настрій антиутопії переважно є песимістичним, а з технологізацією суспільства антиутопію можна назвати трендом і XXI століття. Вартий уваги не лише певний зв'язок утопії з антиутопією, але й етимологічне значення жанру, оскільки це питання небагате на дослідження. Однак польський мовознавець К.М. Май зумів обґрунтувати поняття «антиутопія» з етимологічної сторони та представити основні тези у статті «Antyutopia – o gatunku, którego nie było». Вчений зазначає, що вивчення цього питання є досить новим та проблематичним. Переклад терміна тільки підсилює враження від внутрішньої неузгодженості. Оскільки утопія (грец. *οὐ* + *τόπος*) – «місце, якого немає», антиутопія звучить у перекладі як «анти-не-місце», а це викликає подвійне заперечення, що не є змістовним та логічним. Також термін «розмиває неоднозначність джерела грецького неологізму Томаса Мора, тим самим створюючи *contradictio in terminis*» [6, с. 13]. Це, звичайно ж, спричинене наявністю у слові негативного префікса анти-. Сама ж морфема анти- відтворює критичне ставлення авторів антиутопії до утопії. Проте це не означає, що представники жанру антиутопії повністю не сприймали утопію та відкидали її основні ідеї, адже вони лише намагались розвіяти міфи про ідеальне життя та вийти за рамки застарілих концептів, оновити їх. Водночас К.М. Май стверджує, що

аналоги антиутопії з'явилися більше 200 років тому, ще до появи цього терміна і вони виконували прогностичну та повчальну функції. Однією з альтернатив є дистопія, яка перекладається як «зле місце». Поняття «дистопія», або ж «негативна утопія», переважає в англійських працях. Жанр антиутопії сповнений гострою сатирою, іронією, сарказмом та контрастами для того, щоби заявити про утопію як про нереалізований проєкт людства. Також є науковці, які приписують антиутопії риси фантастики, що є досить правдивим твердженням. Проте необхідно зазначити, що не вся фантастика є антиутопією. Антиутопія органічно розвивається на тлі наукової фантастики. Водночас важливими є функції, які не притаманні фантастиці або ж розкриті не повністю, але які активно використовуються в антиутопіях. До них ми зараховуємо прогностичну, виховну, психологічну та соціально-духовну функції.

Отже, поняття «антиутопія» зберігає статус «відкритого питання» та досі є дискусійним як серед українських, так і серед зарубіжних дослідників. Вченим вдалося опрацювати теоретичний аспект антиутопії та викласти основні ідеї в наукових працях. Оскільки цей жанр надалі розвивається та збагачується новими концептами, відповідно, варто очікувати подальших досліджень та наукових робіт.

Результати. На жаль, донині ім'я Сальвадора де Мадаріага невідоме в нас не тільки широкому колу читачів, але й багатьом професійним дослідникам утопій та західноєвропейської літератури. Можливо, тільки книга «Англійці, іспанці, французи», опублікована вперше в Лондоні у 1928 році, принесла Сальвадору де Мадаріага широку популярність. Вона рецензувалася в журналах, була перекладена багатьма європейськими мовами [7, с. 303].

Мадаріага народився в Іспанії, навчався у Франції, жив і працював в Англії, однаково досконало володів усіма трьома мовами. Він був повноправним учасником трьох європейських культур. Його можна назвати пророком європейської єдності. І якщо він не дуже часто говорив про єдність всього людства, то лише тому, що ця перспектива здавалася надто віддаленою. Європейські проблеми він відчував, можна сказати, серцем, шкірою, як європеєць, а не представник однієї нації. Саме це спонукало його написати книгу про три національні характери [8, с. 213].

Син іспанця та французьки, Сальвадор де Мадаріага народився у 1886 році в Ла Коруні, столиці іспанської Галісії. Його батько Дон Хосе де Мадаріага – полковник, належав до військової еліти іспанського суспільства. Будучи учасником війни з Америкою на Кубі, він повернувся додому переконаним, що тільки технічна, але ніяк не духовна вищість США дозволила американцям одержати перемогу над іспанцями. Він вирішив, що всі його сини мають отримати науково-технічну освіту, а потім служити в армії.

Сальвадор де Мадаріага закінчив інститут у Мадриді, навчався в Парижі в Еколь Політехнік та Еколь Національ Сьюперіор де Майнс, звідки вийшов гірничим інженером. Свою трудову кар'єру він почав технічним радником Північної залізниці в Іспанії. Між 1911 та 1916 роками він стає учасником республіканського руху, пише статті з політики та літератури. Душа його не приймала техніки, і він відправився в Оксфорд, де став викладачем історії та одружився зі студенткою з Шотландії. Мадаріага швидко здобув популярність як історик та літератор, дотепний полеміст та активний пацифіст. Він вірив у неминучість об'єднання Європи і тому став пресекретарем Ліги Націй. Саме в цей час у нього визрів задум книги про три найбільш представницькі європейські нації. У 1931 році Мадаріага стає послом Іспанії в США, трохи пізніше – послом у Франції (1932–1934). Під час громадянської війни Мадаріага відходить від політики. Останнім спалахом романтичних ідеалів його юності була серія виступів на захист ефіопів від агресії з боку італійського фашизму [8, с. 218]. У цей час Мадаріага був уже директором департаменту роззброєння Ліги Націй. Переконавшись, що навіть на цьому високому посту важко досягти успіху, і дедалі більше переймаючись відчуттям, що висока політика – не більше ніж трагікомічний спектакль, що розігрується перед масовим глядачем, він повністю занурюється в науково-викладацьку роботу.

Перша його книга була присвячена Шеллі та Кальдерону, друга – питанням роззброєння, а третьою стала книга про національні характери. Таким чином, намітилися три постійних

творчих лінії Мадаріага: літературна (він писав не тільки критичні статті, а й вірші, п'єси та романи), політична та філософсько-історична. Зокрема, він написав книги та статті про життя Христофора Колумба, Болівара, Кортеса, іспанську імперію, її розквіт та занепад. Мадаріага мав багатий життєвий досвід [8, с. 221]. Він був знайомий із багатьма видатними людьми Європи, у політиці брав участь не тільки як посол та співробітник Ліги Націй, але й як Президент Ліберального Інтернаціоналу, Глава представництва іспанських біженців в Англії. Поблизу від Оксфорда він придбав будинок у селищі, яке було чимось середнім між містом та селом. Він жив тут як «почесний засланець», писав книги та запрошував друзів із традиційною іспанською гостинністю. Стиль його робіт та зовнішній вигляд – виразність мови, міміки, рухів тіла – видавали в ньому природженого іспанця.

У двох дослідницьких книгах він розкрив роль Англії та значення своєї батьківщини в історії світової культури минулого століття. У першій книзі він з'ясував вплив Кальдерона на Шеллі, в другій створив низку художніх портретів сучасної іспанської літератури від Гальдоса до Унамуно. Книги ці висунули його в перші лави англійських іспаністів. Слідом за цим він переклав англійською іспанські народні пісні, а після двох згаданих книг, написаних його рідною мовою, випустив англійською перший та єдиний свій роман «Священна жирафа» [9].

Гортаючи книгу, читач натрапить на дату – 6955 рік. Зупинившись на будь-якій сторінці, він з'ясує, що дія роману розвивається наприкінці сьомого тисячоліття. Мабуть, утопія чи анти-утопія. Але читач помилиться. «Священна жирафа» – аж ніяк не проста утопія [9, с. 24–28].

Епоха кінця сьомого тисячоліття, зображена Мадаріага в романі «Священна жирафа», малює світ, населений тільки чорношкірими людьми. Біла раса давно вимерла, а Європа загинула в геологічному катаклізмі. Деякі науково-технічні та художні досягнення білих європейців, особливо англійців, не без глузування та іронії використовуються іноді чорною цивілізацією, яка повернулася до первісного родового матріархату. Але немає в цьому світі ні громадянського суспільства, ні свободи слова, і ніхто нічого не чув про демократію та права людини. Повне та безумовне домінування жінок у всіх найважливіших сферах культури забезпечує гуманність, порядок і життєву різноманітність [9, с. 42–46].

Усі соціальні, управлінські, економічні проблеми вже вирішені. Жодних класових, національних та релігійних конфліктів не існує. Про них іноді робляться наукові доповіді, причому вчені дами зазвичай вибачаються перед слухачами за те, що їм доводиться говорити про такі дивні нісенітниці, як стародавня наука другого або третього тисячоліття, юриспруденція, класова теорія, расизм, поділ влади, палата лордів, статистика, принцип свободи слова. Усього цього давно не існує.

Прояви нестійкого, поверхневого чоловічого розуму, який не бачить головної мети існування, викликають у жителів сьомого тисячоліття лише співчутливу посмішку. Але такими вже були наші предки, тут нічого не вдієш. За свої наївність, простодушність та юнацький максималізм вони дорого заплатили. Але ми багато чим їм завдячуємо. Крім того, нинішня наука (сьомого тисячоліття) переконливо довела, що і чоловік, правильно розвиваючись, цілком може стати розумною істотою та непоганим працівником. Тільки треба розуміти, що особистість людини – не продукт статі, класу, прошарку, суспільних відносин, а результат виховання. Головне в особистості не розум, не інстинкт, а смак, такт, естетична та етична сприйнятливність, толерантність та іронічність розуму. А всі ці речі даром не даються, їх треба прищеплювати та культивувати в людях протягом багатьох століть [9, с. 53–56].

Коли Мадаріага замислив написати свій роман, чимало, мабуть, літературних прийомів спадало йому на думку. Великому ерудитові, яким був професор Оксфорду, неважко було вибрати будь-який із цих прийомів для загострення своєї теми. І, безумовно, варто визнати правильним зроблений ним вибір, бо форма «роману-утопії» дала йому змогу створити сатиру на сучасну йому англійську дійсність у двох планах.

Перенесення дії роману в сьоме тисячоліття дозволило Мадаріага, з одного боку, описати Ебонію так, що крізь опис проглядає сучасний йому Захід та особливо Англія, а з іншого – подати ту ж Англію в здогадках та теоріях вчених дам ебонітів. Мимоволі виникає аналогія

зі сценічним методом режисерів, які порвали з традиціями та будують мізансцену одночасно на рівні рампи та на зведених спеціально сценічних майданчиках. Таким чином, перед нами два методи сатиричного зображення. Оголюючи лаштунки сімейного, суспільного та державного життя ебонітів, Мадаріага знущально описав знайому йому на Заході обстановку. Водночас, коли він спотворює в гіпотезах «докторок» історичні дані про західну цивілізацію ХХ століття та пародіює наукові методи археології, лінгвістики, літературознавства, він показує науку та мистецтво Заходу в такому сатиричному ракурсі, що важко не оцінити дотепність памфлету. Невипадково кількома рядками вище ми зазначили, що межі цього памфлету можна розширити завдяки гротескному зображенню Англії.

Сатира «Священної жирафи» загострюється, як побачить читач, головним чином щодо острів'ян, але не виключно. Наприклад, глава дев'ята, присвячена «Мовчазним Бджолам» монастирів ебонітів, спрямована, звичайно, проти християнських традицій, насамперед католицьких, особливо батьківщини автора Іспанії [9, с. 144–166]. Зрозуміло, що не тільки для Англії характерна глава про пресу, а чудова за своєю винахідливістю кінцівка розмови прем'єрки Ебонії з редактором опозиційного «Гласу», видається, застосовна до методів будь-якого уряду. Ту саму напівграмотність населення нинішнього дня з цинізмом можновладців у питаннях народної освіти оголює і сцена відвідування прем'єрки членами «Ліги Грамотності». Аналогічних прикладів можна навести багато: памфлет б'є не одну Англію.

Прекрасно володіючи майстерністю гротеску, Мадаріага не обмежився «двопланним» розвитком сатиричної теми. Він витягнув із комор історії літератури дуже ефективний комедійний принцип аристофанівських часів та зробив у романі чоловіків «слабкою статтю». Потім у деяких місцях і з тактом він, мов рукавичку, вивернув навиворіт деякі європейські звичаї. «Мені здається, у білих це робилося навпаки», – висловлює здогад один із героїв. Такі мазки «навиворіт» Мадаріага розсіяв по роману, і під час читання, смакуючи гостроту памфлету, не можна не посміхатися – окремі місця «Священної жирафи» викликають нестерпний сміх.

Застосування двох основних методів сатиричного зображення дало змогу Мадаріага висміяти всі боки західної європейської культури та державного устрою. В експозиції роману з його науковими доповідями двох вчених докторок та уїдливою виноскою автора про видану нещодавно Британським музеєм брошуру він із чудовим сарказмом демонструє безсилля гуманітарних наук дійти якихось точних висновків. Уся п'ята глава, донесення виконавця розкопок із глави одинадцятої та інші уривки роману, що дають уявлення про домисли «вчених жінок», прекрасно демонструють іронічну позицію автора щодо культурних відкриттів сучасної йому Європи, особливо відкриттів археології.

Попутно Мадаріага додає щось більше: цей прийом дозволяє йому безпосередньо познущатися над цивілізацією білих; іншими словами, читач, навіть забувши про аналогії між науковими методами Ебонії та Європи, разом з автором заглядає до деяких куточків життя та побуту сучасних англійців [9, с. 33–54]. Насмішка Мадаріага завжди тонка, але влучає в ціль: із пам'яті не випадуть характеристики англійської королівської влади, палати лордів, юстиції, легенд та звичаїв. Не забудеться й «помилка» вчених дам, які зараховують «примітивного», «грубого» Кіплінга до тієї епохи, коли «делікатний та тонкий» Чосер ще не з'явився на світ, не забудеться й впевненість археологів у тому, що «Венера Епстайна» створена значно раніше, ніж картини Рембрандта.

І, поза сумнівом, читач запам'ятає все глави та окремі місця в романі, в яких Мадаріага маскував Захід, а особливо Англію, в утопічний костюм ебонітської громадськості та ебонітського державного ладу. У цих розділах з особливою силою позначилася художня винахідливість оксфордського професора і проявилася основна його якість, яка видає в ньому справжнього сатирика, спостережливість. Мадаріага здійснив пробіг по всій західній культурі, обстрілявши міфологію, релігію, гуманітарні науки, мистецтва, філософію, право, економічну політику, а потім памфлетно оголив західний державний лад із боротьбою партій та парламентськими виборами – паливним змаганням, організацією торгівлі – генеральним інспектором піратства, фінансовою політикою, «навиворотність» якої дозволила йому подати таку

формулу, проголошену представниками заможних класів – «верхніх шарів»: «Податок є привілей, бо він доводить, що управляємо країною ми, якщо несемо її витрати» [9, с. 111]. Але чи не найяскравішими за памфлетною отруйністю є ті сторінки, які присвячує Мадаріага ебонітській іноземній політиці. «Свиняча» проблема маленької держави Лібії та методи її вирішення дипломатами двох могутніх держав – Ебонії та Ассинії – зразок високої політичної сатири [9, с. 199–208].

Тривіальним в ебонітських приказках та прислів'ях, розсипаних у книзі, Мадаріага майже не буває, а пародія на десять заповідей та біблійні притчі робить честь його стилізаторському таланту. Можливо, тільки трохи застарів літературний прийом, до якого він вдався, приписавши авторство «Священної жирафи» міфічному Джуліо Арчівалю. Але не можна забувати, що цей прийом дав змогу Мадаріага пародіювати в передмові копіткі дослідження літературознавців, які намагаються розшифрувати всі натяки та розкрити всі ініціали, що зустрічаються в посмертних творах відомих письменників. Крім цього, ця передмова цікава ще й тому, що в ній Мадаріага обіцяє другу книгу «Нотатки про Англію», яку, на жаль, так і не написав.

Висновки. Проаналізовані питання свідчать про те, в яких духовних горизонтах мислив Мадаріага і якою чудовою іронією він володів. Він був людиною свого часу, гостро відчував його проблеми та жодним чином не претендував на те, щоб бути вигадником-оригіналом. Головною живою проблемою була для нього єдність Європи. Вона багата на характери, що можуть становити продуктивний творчий колектив. Інтерес до європейської проблематики був для Мадаріага головним мотивом, коли він розробляв тему «вічних образів». Від звичайних героїв мистецтва вічні образи відрізняються тим, що здатні жити в контексті багатьох літературних, музичних та сценічних творів. При цьому вони розвиваються і духовно збагачуються у свідомості кожного народу, кожного покоління. Використовуючи термін Юнга, можна сказати, що вічні образи архетипічні. Це означає, що вони вкорінені в колективному несвідомому. Ядро кожного образу ідентичне якомусь глибокому та непереборному елементу психіки людини. У кожній культурі, в кожному епоху воно осмислюється по-різному. Внутрішня глибина вічних образів залишається таємничою, суперечливою, що допускає протилежні трактування. Вічні образи не вмирають, коли той чи інший клас, нація або держава сходять з історичної сцени. Це говорить про їхню показність та вкоріненість у людській природі. Вічні образи символізують вічні проблеми, ідеали та конфлікти людства.

Наостанок варто сказати, що філософська літературна спадщина Мадаріага, вітчизняним читачам майже невідома, варта більшої уваги, ніж їй приділяли досі. Теми європейської єдності, національного характеру, вічних образів та нової антропології набувають нового й несподіваного звучання в контексті тих змін, які нині переживає світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шишкіна С.Г. Литературная антиутопия: к вопросу о границах жанра. *Вестник гуманитарного факультета Ивановского государственного химико-технологического университета*. 2007. Вып. 2. Филология и литературоведение. С. 199–208.
2. Басараб Н.І., Дучимінська Г.Ю. Антиутопія як предмет дискусії у сучасних літературознавчих дослідженнях. *Актуальні проблеми розвитку науки в контексті глобальних трансформацій інформаційного суспільства: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 23–24 жовтня 2020 р. Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020. С. 15–18.
3. Пархоменко І.І. Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2011. № 963. Сер.: Філологія. Вип. 62. С. 217–222.
4. Жаданов Ю.А. Антиутопии второй половины XX века: творческий поиск новых перспектив жанра. *Вестник Севастопольского национального технического университета*. 2010. Вып. 102: «Филология». С. 26–31.
5. Сабат Г. У лабіринтах утопії та антиутопії. Дрогобич : Коло, 2002. 160 с.
6. Maj K.M. Antyutopia – o gatunku, którego nie było. *Zagadnienia Rodzajów Literackich*. 2019. V. 62. Issue 4. P. 9–29.

7. Фрид Я. Сальвадор де Мадариага – «Священный жираф». *Новый мир*. 1929. № 1. С. 303–304.
8. Соколов Э.В. Испанский гений Сальвадора де Мадариаги и проблемы национального характера. *Мадариага С. де. Англичане. Французы. Испанцы: научное издание* / пер. с англ. А.В. Говорунова. Санкт-Петербург : Наука, 2003. С. 212–238.
9. Мадариага С. де. Священный жираф: Роман / пер. с англ. А.В. Кривцовой; предисл. Е. Ланна. Москва – Ленинград : Государственное издательство, 1928. 267 с.

REFERENCES

1. Shishkina S.G. (2007) Literaturnaya antiutopiya: k voprosu o granitsakh zhanra [Literary dystopia: on the question of the boundaries of the genre]. *Vestnik gumanitarnogo fakulteta Ivanovskogo gosudarstvennogo khimiko-tekhnologicheskogo universiteta*. Ivanovo: Ivanovskiy gosudarstvennyy khimiko tekhnologicheskij universitet. 2, 199–208 [in Russian].
2. Basarab N.I., Duchyminska H.Yu. (2020) Antyutopiia yak predmet dyskusii u suchasnykh literaturoznachnykh doslidzhenniakh [Anti-utopia as a subject of discussion in modern literary studies]. *Aktualni problemy rozvytku nauky v konteksti hlobalnykh transformatsii informatsiinoho suspilstva: Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 23–24 zhovtnia 2020 r.). Kyiv: HO «Instytut innovatsiinnoi osvity», 15–18 [in Ukrainian].
3. Parkhomenko I.I. (2011) Antyutopiia: interpretatsiia v suchasnomu literaturoznavstvi [Anti-utopia: interpretation in modern literary criticism]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina*. 963. 62, 217–222 [in Ukrainian].
4. Zhadanov Yu.A. (2010) Antiutopii vtoroy poloviny KHKH veka: tvorcheskyy poisk novykh perspektiv zhanra [Dystopias of the second half of the twentieth century: a creative search for new perspectives of the genre]. *Vestnik SevNTU*. 102, 26–31 [in Russian].
5. Sabat H. (2002) U labiryntakh utopii ta antyutopii [In the labyrinths of utopia and anti-utopia]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
6. Maj K.M. (2019) Antyutopia – o gatunku, którego nie było [Antyutopia - about a species that did not exist]. *Zagadnienia Rodzajów Literackich*. 62. 4, 9–29 [in Polish].
7. Frid Ya. (1929) Salvador de Madariaga – «Svyashchennyy zhiraf» [Salvador de Madariaga – «The Sacred Giraffe»]. *Novyy mir*. 1, 303–304 [in Russian].
8. Sokolov E.V. (2003) Ispanskiy geniy Salvadora de Madariagi i problemy natsionalnogo kharaktera [Spanish genius of Salvador de Madariaga and problems of national character]. *Madariaga S. de. Anglichane. Frantsuzy. Ispantsy: nauchnoye izdaniye*. Sankt-Peterburg: Nauka, 212–238 [in Russian].
9. Madariaga S. de. (1928) Svyashchennyy zhiraf: Roman [Sacred Giraffe: Novel]. Moskva; Leningrad: Gos. izd-vo [in Russian].

Dobrolyubska Yuliya Andryivna

Doctor of Philosophical Sciences, Full Professor,
Head of the Department of World History and Methodology of Science,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushinsky
26, Staroportofrankovskaya str., Odesa, Ukraine

GENDER ANTI-UTOPIA OF SALVADOR DE MADARIAGA

Anti-utopia is an independent literary genre, which is the subject of discussions not only of literary critics, but also of philosophers, art critics and sociologists. Through processes such as globalization, urbanization, modernization of technology and society itself in the twentieth century, the genre of anti-utopia was able to stand out from other literary genres and become an “independent and stable” concept in literature. It is widely believed that anti-utopia is “tied” only to the twentieth century, but this is certainly not the case. The aim of the study is a philosophical analysis of the work of Salvador de Madariaga in the context of gender anti-utopia of the twentieth century.

The end of the seventh millennium, depicted by Madariaga in the novel “The Holy Giraffe”, depicts a world inhabited only by black people. The white race is long extinct, and Europe perished

in a geological cataclysm. Some of the scientific, technical, and artistic achievements of white Europeans, especially the British, are sometimes used by black civilization, which has returned to its original tribal matriarchy, not without ridicule and irony. But there is no civil society or freedom of speech in this world, and no one has heard anything about democracy and human rights. The complete and unconditional dominance of women in all the most important spheres of culture ensures humanity, order and sufficient diversity of life.

All social, managerial, economic problems have already been solved. There are no class, national or religious conflicts. Scientific reports are sometimes made about them, and scholars usually apologize to the audience for having to talk about such strange nonsense as the ancient science of the second or third millennium, jurisprudence, class theory, racism, separation of powers, house of lords, statistics, principle freedom of speech. The use of his two main methods of satirical depiction allowed Madariaga to ridicule all aspects of Western European culture and government. Madariaga's philosophical literary heritage deserves much more attention than it has received so far. The themes of European unity, national character, eternal images and new anthropology acquire a new and unexpected sound in the context of the changes that the world is experiencing today.

Key words: *anti-utopia, utopia, European unity, archetype, dystonia, satire, parody.*